

EXPOSITIE KEES BOL TERUG IN HET HEESTERSHUIS

Op zondag 10 september jl vond in Museum Jan Heestershuis de opening plaats van een overzichtsexpositie van het werk van Kees Bol (1916 – 2009). Hij behoort tot de beste Brabantse schilders van de vorige eeuw. In 1944 - 1945 was hij een jaar in de leer bij Jan Heesters, nadat hij in Eindhoven door Kees Timmering en in Den Bosch door Wim van de Plas was ontmoet. Heesters gaf hem zijn zelfvertrouwen terug. Bol bleef met hem bevriend voor het leven en zou zich als autodidact verder ontwikkelen tot een vooraanstaand schilder van landschappen, stillevens, al dan niet met bloemen, en portretten. Door zijn docentschap op academies in Eindhoven en Den Haag wist hij zich financieel onafhankelijk. Al vroeg kreeg hij erkenning met diverse solo-exposities. Tot 1969 woonde en werkte hij in het Eindhovense Tongelre. Na zijn verhuizing naar het oude vestingstadje Heusden schilderde hij op locatie talrijke verstilde en weidse riviergezichten van Maas en Waal. Ze behoren tot zijn beste werk.

Jeugd en opleiding

Kees Bol staat als een Brabantse schilder te boek, maar hij groeide op in de Bollenstreek. In 1916 geboren als zoon van een bollenkweker, verhuist hij in de crisisjaren dertig met zijn familie naar Eindhoven. Na diverse baantjes vindt hij pas op 28-jarige leeftijd zijn bestemming als schilder, zoals dat ook het geval was met Van Gogh. Na het leerjaar in Schijndel bij Heesters, ontvangt hij in Den Haag een jaar lessen van Paul Citroen en Henk Meijer. Daarna vestigt hij zich als zelfstandig kunstenaar in Eindhoven. In feite was hij een autodidact. Zijn manier van schilderen lijkt op het eerste gezicht eenvoudig maar is toch meer doordacht dan men zou vermoeden. Zijn unieke stijl met vlotte, forse toetsen is op afstand te herkennen als de typische Kees Bol-stijl.

Toos van 't Hof

In 1941 trouwt hij met Toos van 't Hof. Ze is intellectueel en spiritueel gericht en wordt zijn muze, klankbord, inspiratiebron en levensanker. Na enkele jaren in het centrum van Eindhoven gewoond te hebben, trekt hij met zijn jonge gezin in 1947 naar de Rustenburgstraat in Tongelre, een wijkje rond een groot plantsoen, nu Kees Bolplantsoen geheten. Van hieruit is het maar een kleine stap naar zijn geliefde natuur rond de Dommel waar hij zijn vroegste landschappen schildert.

*Kees Bolplantsoen in Tongelre. 2023
Foto Jan Geerts*

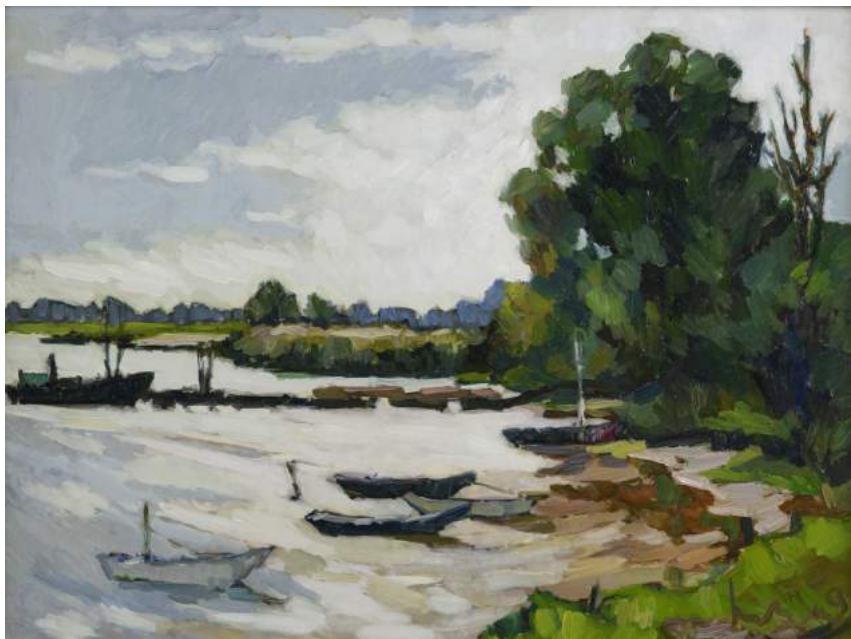
In de jaren vijftig krijgt hij al snel enige naam. Hij neemt deel aan groepsexposities en in 1955 is hij zelfs de eerste Brabantse schilder die een solo-expositie krijgt in het Eindhovense Van Abbe Museum, gevolgd door een solotentoonstelling in 1957 in De Lakenhal in Leiden. Als hij de artistieke weg even kwijt is, gaat hij een paar dagen 'bijtanken' bij zijn oude leermeester Paul Citroen. Het portret dat Citroen van een nog jonge Bol schilderde, is op de expositie aanwezig. Het toont de bevologenheid van Bol.

*Paul Citroen; Portret Kees Bol; z.d.; olie op doek.
Coll. Familie H.C.Bol Heusden. Foto: Peter Cox*

Verstilde riviergezichten

Kees Bol voelt een grote drang om buiten te werken. Hij legt de hem zo inspirerende, verstilde natuur vast op tevoren geprepareerde panelen, schilderend aan de oever van een rivier of elders, in elk jaargetijde, weer of geen weer. Maar evenzeer weet hij, in dezelfde vlotte, quasinonchalante stijl, een stilleven of portret neer te zetten. Zijn grote talent om de juiste kleurverhoudingen te kiezen en zijn gevoel voor compositie zijn al vroeg zichtbaar.

Wanneer Eindhoven steeds meer stadse allures begint te krijgen, verkast Bol op uitnodiging van burgemeester Gerard Scholten naar Heusden om er in 1969 een groot gerestaureerd historisch pand te betrekken met een ruim en licht atelier. Heesters komt kijken en is diep onder de indruk. Nu komen de grote rivieren Maas en Waal binnen handbereik, voortaan gaat hij zich aan hun oevers frequent uitleven!

*Kees Bol; De Maas bij Veen; 1999
Part.Coll. Foto: Peter Cox*

Opboksen tegen de tijdgeest

Bol was een schilder die te allen tijde zichzelf bleef. De tijdgeest had hij niet mee, want na de oorlog kwam de abstracte schilderkunst in zwang en zou lange tijd dominant blijven. De landschapskunst werd destijds in de artistieke wereld als ouderwets afgedaan, niet meer erkend als echte kunst, ondanks een historie van eeuwen! Bol gaf echter niet toe aan de lokroep van het abstracte, hij kon alleen maar schilderen op zijn eigen wijze. Een vogel zingt zoals hij gebekt is - een metafoer die hij graag gebruikte.

Er is wel geschreven dat er weinig ontwikkeling in de schilderkunst van Bol is te ontdekken. Toch meen ik dat zijn schilderijen na zijn verhuizing naar Heusden krachtiger en intenser worden, zijn kleuren voller en de compositie sterker. Niet alleen door zijn steeds grotere beheersing van het métier, maar ook door het inspirerende contact met andere kunstenaars, onder wie zijn schilderende zonen Henri en Peter, en galeriehouders die in Heusden kwamen wonen. Dat kunstcriticus Lambert Tegenbosch in zijn nieuwe prestigieuze galerie in Heusden aan Bol een permanent podium geeft, draagt wezenlijk bij aan Bols reputatie.

*Kees Bol; Gezicht op Heusden;
1974*

*Coll. Familie H.C.Bol Heusden.
Foto: Peter Cox*

Portretten van Toos

Opvallend voor de portretten van Kees Bol is de kleurstelling. Met gedurfde kleuren schildert hij gezichten die daarom soms doen denken aan die van fauvist Kees van Dongen. Voor een vroeg portret van zijn vrouw Toos uit 1949 ontvangt Bol in 1950 de Thérèse van Duyl-Schwartz priis. Op het 'dubbelportret', getiteld 'Toos voor de spiegel', zorgen de vrolijke hoeden met bloemen voor een verrassend effect.

Kees Bol; Toos voor de spiegel; 1976

Coll. Familie H.C.Bol Heusden

Foto: Peter Cox

Uit de ruim zeventig portretten die Bol van haar schilderde, werden er in 2001 in de Stads-galerie van Woudrichem 31 getoond. Bol: "Zij was werkelijk de vrouw achter de schilder; de muze. Ik denk dat zij zich warmde aan mijn levenslust, terwijl ik steunde op haar zekerheid. Boeken waren haar vrienden. Filosofische boeken, literatuur. En de stilte, bijvoorbeeld de stilte van de kale hoogvlakten in Rouveret". Vanaf eind jaren zestig verbleven Kees en Toos 's zomers in hun huis in het Zuidfranse Rouveret om zich er in alle rust te ontspannen en te schilderen. De vlakten en heuvels in de omgeving, deel uitmakend van de Cevennen, boden nieuwe perspectieven voor landschapsschilder Bol.

Kinderen en kleinkinderen

In 1973 wordt zoon Henri 28 jaar. Op het fraaie, levensgrote portret dat Kees Bol dan van hem schildert, draagt hij donkere kleding die samen met zijn zwarte haardos en baard mooi uitkomt tegen de lichte achtergrond. Henri koestert dan al ambities om zijn vader als schilder te volgen. Ook van zijn vrouw Gerrie is een portretje op deze expositie aanwezig. Henri en Gerrie volgen Kees en Toos naar Heusden. Ook dochter Anna en tweede zoon Peter gaan in Heusden wonen. Peter is vanaf 1970 docent grafiek aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht en zal vanaf de jaren negentig furore maken met zijn landschappen, portretten en bloemstilleven in originele, pasteuze stijl. Net als zijn vader schildert hij graag in de natuur.

Later vindt Henri als schilder zijn echte thema, namelijk fijnzinnige stilleven in klassieke stijl. Wanneer hij in de gerestaureerde Heusdense Veerpoort een rustig atelier kan betrekken, begint Gerrie in hun voorhuis aan de Engstraat een kunstgalerie, genaamd 't Blaauw Laaken.

Rond 1960 schildert Bol tijdens zijn lessen op basisscholen portretjes van kinderen in de klas. Ze zijn vlot geschilderd en levensecht; ook hier spelen de kleuren een belangrijke rol. Op de expositie zijn er vijf van aanwezig. Het grote portret van zijn negenjarige kleindochter Charlotte met roodgestreepte trui en intense blik is naar mijn mening een van de mooiste portretten van Kees Bol. Hij heeft er nooit afstand van willen doen!

Stilleven

Naast landschappen en portretten schildert Kees Bol zijn leven lang stilleven, al dan niet gecombineerd met bloemen. Het is een minder populair genre maar het biedt de schilder de kans om zijn esthetisch en compositorisch vermogen te etaleren. Op het eerste gezicht lijken ze snel en bijna nonchalant geschilderd te zijn, maar dat is schone schijn. Kunsthistoricus Charles Wentinck had dat goed begrepen toen hij in 1959 in het boek 'De Nederlandse Schilderkunst sinds Van Gogh', daarover het volgende schreef:

"Zonder voorbeeld ontwikkelde zich het talent van Kees Bol: een schijnbaar ongecompliceerd soort schilderen dat echter meer strakheid, meer inzicht en doordenken verraadt dan men op het eerste gezicht meent."

Kees Bol; Stilleven fruit en blauwe kom; 1991

Coll. Jan Geerts. Foto: Peter Cox

Met name het 'Stilleven fruit en blauwe kom', getuigt daarvan. Het kleurenspeel is uitgewogen. Het blauw van het kommetje is complementair met de oranje vrucht, zoals ook het rood en groen op de achtergrond complementair zijn. Het geel van een appel rechts mist echter zijn complementaire violette tegenhanger. Daarom en om tevens de geometrie te versterken, schildert Bol er een violet verticaal baantje naast!

Bol, Heesters en Scholten

In het leven van Bol duiken steeds weer de namen op van twee vrienden: Heesters en Scholten. In 1976 werd Gerard Scholten benoemd tot burgemeester van Schijndel. Vrij snel daarna nodigde Bol hem uit om samen Jan Heesters te gaan feliciteren met zijn verjaardag. Scholten was geestdriftig, zo vertelde Bol, over het herenhuis van Heesters, zijn werk en zijn kunstcollectie. "Zo is de bal gaan rollen", met als uiteindelijk resultaat het Museum Jan Heestershuis!

In 1978 werd Jan Heesters vijfentachtig. Kees Bol stond vooraan om van het werk van zijn oude leermeester een overzichtsexpositie te organiseren in Uden en Schijndel.

In 1980 schilderde Kees Bol een groot portret van zijn bejaarde leermeester en in 1997 een kleurrijk portret van Gerard Scholten, toen deze afscheid nam als burgemeester van Schijndel. Uiteraard maken beide portretten deel uit van de expositie.

Kees Bol; Boeket in roze en wit; 1996

Coll. Familie H.C. Bol Heusden. Foto: Peter Cox

Zijn laatste levensjaren

Begin jaren negentig werd Toos ziek.

Na een langdurig ziekbed overleed ze in 1995. Vijf jaar later moest Kees Bol de vroege dood verwerken van zijn oudste zoon Henri, de fijnschilder. In zijn laatste levensfase werd Bol geëerd met diverse solo-exposities. In 1996 was er een overzichtstentoonstelling in het Noordbrabants Museum, in 2005 een expositie in De Wieger in Deurne en in 2008 was er een kleine door Bol zelf samengestelde selectie topwerken uit zijn eigen collectie te zien in het Paviljoen van ons eigen Museum Jan Heestershuis.

Kees Bol overleed een jaar later op 16 september 2009, bijna 93 jaar oud. Hij liet een groots oeuvre na. Een representatief overzicht daarvan in meer dan zestig werken dat loopt van 1944 tot 2003 is nu te zien in Museum Jan Heestershuis.

Ik wens u heel veel kijkplezier!

Jan Geerts

ART DECO SPIEGEL

Deze Art Deco spiegel hangt in de kamers en suite van het Jan Heestershuis op de schouw, boven de kachel. Bij binnenkomst in de kamer geeft de spiegel een ruimtelijk effect doordat de overzijde van de kamer weerspiegeld wordt. Op deze foto is zowel een portret van Maria Heesters te zien, gemaakt door Jan Heesters, als een foto van de schilder als jonge man. De spiegel heeft een florale lijst, is 109 cm hoog en 65 cm breed en facet geslepen. Wanneer Jan Heesters de spiegel kocht weten we niet, maar waarschijnlijk is dit omstreeks 1920.

Nieuwe kunststijlen

De wereldtentoonstelling van 1900 staat geheel in het teken van de Art Nouveau stijl. Maar daar volgen al snel reacties op, onder andere de stijl die later Art Deco genoemd wordt.

In de overgang lopen de kenmerken van beide stijlen nog bijna in elkaar over. Eigenlijk is de nieuwe stijl een mengsel van meerdere stijl- en kunststromingen uit het begin van de twintigste eeuw. Het is deze bijzondere nieuwe stijl die het optimisme weergeeft dat in de maatschappij ontstaat na de Eerste Wereldoorlog.

Betere tijden

Na de Eerste Wereldoorlog is de blik vooral gericht op de toekomst. Kunstenaars spelen daarop in: luxe voorwerpen, gestileerd en hoekig, worden gecombineerd met symmetrische meetkundige figuren en traditionele decoratieve elementen, vaak om de machinaal vervaardigde objecten esthetisch aantrekkelijker te maken. Er zijn invloeden van Japanse kunst, Afrikaanse kunst en de geometrische vormen van de Azteken. Soms kunnen kleurcombinaties zelfs herleid worden tot objecten uit het graf van Toetanchamon in Egypte dat in 1922 ontdekt wordt. Rijke mensen kunnen zich hele huizen en interieurs in de nieuwe stijl veroorloven, die samen een 'gesamtkunstwerk' vormen.

Art Deco

Pas vele jaren later krijgt de nieuwe stijl de naam Art Deco. De Amerikaanse kunsthistoricus Bevis Hillier schrijft in 1968 het boek 'Art of the 20s and 30s' en organiseert in 1971 een tentoonstelling in het Minneapolis Institute of Arts die zorgt voor meer bekendheid van de stijl: de catalogus hierbij geeft hij de titel: The World of Art Deco.

De stroming begint waarschijnlijk in Parijs en wordt al snel overal populair. In Amsterdam wordt in 1921 het Tuschinski Theater gebouwd, gedeeltelijk in Art Nouveau- en in Art Deco stijl en gedecoreerd in een luxe oosterse stijl. In 2021 wordt het uitgeroepen tot de mooiste bioscoop ter wereld door een panel van deskundigen van de Britse editie van Time Out Magazine.

Vershil

Een van de belangrijkste punten waarop Art Nouveau en Art Deco van elkaar verschillen is de manier waarop men tegen technologie aan gaat kijken. De technische ontwikkelingen worden steeds belangrijker, de nieuwe stijl omarmt de invloed van de industriële revolutie. Terwijl Art Nouveau de technische ontwikkelingen achter de versierde gebouwen probeert te verhullen, verrijkt de nieuwe stijl deze juist met symmetrische ornamenten.

Le Corbusier

In 1925 is er weer een wereldtentoonstelling en 16 miljoen mensen bezoeken de expositie in Parijs. Hiervoor ontwerpt de Frans-Zwitserse architect Le Corbusier een bijzonder gebouw: het Pavilion de L'Esprit Nouveau.

Het is een functioneel gebouw, met veel glas en een hoog plafond. Bijzonder is dat het gebouw om een boom heen wordt gebouwd. Le Corbusier vindt dat de tijd van decoratie voorbij is. Hij noemt zijn paviljoen 'De Nieuwe Geest' want het nieuwe leven vindt plaats in het machinetijdperk. Zijn gebouw veroorzaakt een schandaal. Mensen schrikken van zo'n praktisch ontwerp zonder decoratie en het meubilair erin vinden velen saai en lelijk.

Le Corbusier, 'De Nieuwe Geest'

De Wereldtentoonstelling van 1925

Op de Wereldtentoonstelling van 1925 zijn maar liefst 16000 exposanten met een grote expositie voor moderne decoratieve kunst: Exposition des Art décoratifs et Industriels modernes.

Maar ook veel beeldende kunstenaars als Miro, Matisse en Picasso, beïnvloed door de nieuwe stijl, zijn in Parijs te zien.

Jean Dupas toont zijn beroemde Les Perruches op de tentoonstelling van 1925

Tamara de Lempicka

Ook de Poolse Tamara De Lempicka exposeert in 1925 in Parijs, ook zij is beïnvloed door de nieuwe stroming. Met haar eigen stijl en gestileerde vormen geeft ze de tijdgeest aan: het gegoede leven van de elite in de jaren twintig.

Op allerlei gebied klinkt het optimisme. Art Deco is overal te zien, zelfs in de ontwerpen van stijlvol transport, zoals auto's, treinen en luxe lijnschepen.

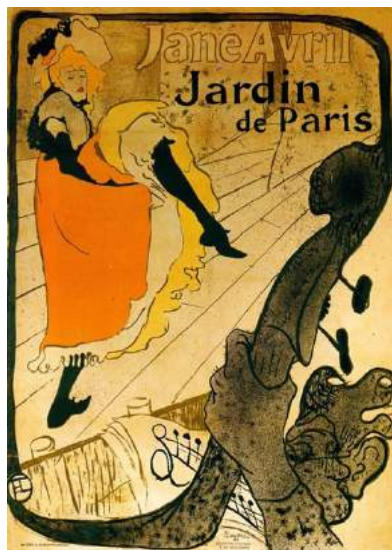
Ook in de ontwerpen van (dure) sieraden vinden we de stijl terug. Nog steeds bijzonder gewild is het werk van René Lalique, glaskunstenaar en juwelier in Parijs.

Lalique

Nieuwe kunstvorm

Door nieuwe ontwikkelingen, zoals de lithografie en de nieuwe stedelijke cultuur met veel theaters, komt een nieuwe kunstvorm op: de Affichekunst, aanvankelijk eveneens beïnvloed door Art Deco.

Toulouse de-Lautrec

Privat Livemont

De aanplakbiljetten van Mucha, Privat Livemont en Toulouse de Lautrec worden heel beroemd en zijn nog steeds erg gewild.

Nederland

Net als overal ter wereld komt de Art Deco beweging in Nederland in meerdere gedaantes voor. De belangrijkste twee varianten zijn de Amsterdamse School en de Nieuwe Haagse School. De Amsterdamse School houdt zich vooral bezig met decoratieve architectuur en meubelontwerp. De Nieuwe Haagse School vormt de zakelijke, functionele richting in de Art-Deco beweging. Internationaal kent de stijl veel variatie en kenmerken die per land kunnen verschillen, maar de achterliggende gedachte is overal hetzelfde.

Amerika

De belangrijkste invloed op het gebied van de architectuur komt uit Amerika. Vooral aan de Amerikaanse Oostkust worden veel Art Deco-gebouwen en wolkenkrabbers gebouwd. Het Chrysler gebouw in New York wordt gezien als hét Art Deco icoon. De versieringen: spitse ornamenten, geometrische vormen, uitbundig kleurgebruik en verschillende materialen geven de nieuwe gebouwen hun bijzondere uitstraling.

Beurskrach

Na de grote beurskrach van 1929 vermindert de welvaart in de wereld. Als gevolg hiervan loopt het af met de Art Deco stijl. Art Deco-enthousiastelingen kunnen de dure materialen, en de luxeartikelen en meubels niet meer betalen...

Napier Nieuw-Zeeland

In 1931 wordt door een aardbeving een groot deel van de stad Napier in Nieuw-Zeeland verwoest, met vele doden. Het hele centrum wordt direct weer opgebouwd, nu in Art Deco stijl. In 2007 is Napier hiervoor genomineerd voor de Unesco Werelderfgoedlijst, dit is nog steeds prachtig om te zien.

Straatbeeld in Napier

Kunstmuseum Den Haag

In Nederland wordt ook architect Hendrik Petrus Berlage (1856-1934) beïnvloed door Art Deco, dit is onder andere te zien in Kunstmuseum Den Haag. Maar het museum zelf is zijn mooiste Art Deco object. Berlage volgt de functionele richting. Berlage wil voor de gewone man de drempel van een kunstmuseum verlagen. Hij begint buiten waar hij een parkachtige omgeving met vijvers en veel groen ontwerpt.

Entreehal Kunstmuseum Den Haag

De ingang lijkt een monumentale hal door een slim gebruik van vlakverdeling, kleur en licht maar is toch maar 12 meter breed. De felgekleurde geglaazuurde tegels tegen de witgeschilderde pijlers geven de hal een rijke Oosterse uitstraling. Vijf engelen symboliseren de vijf disciplines: kunstnijverheid, muziekinstrumenten, prenten, Haagse historie en moderne kunst.

Er is geen bepaalde looproute, de ruimtes zijn niet heel groot en de doorgangen niet tegenover elkaar zodat een intieme sfeer ontstaat.

Ontwerp

Door symmetrie en verhoudingen zal Berlage een tijdloze schoonheid creëren. Speciaal voor het museum laat hij bakstenen van 22 x 11 x 5,5 centimeter bakken. Die 11 cm wordt leidend voor het hele gebouw. Het gebouw bestaat uit vierkanten en kubussen met zijden en ribben van 110 cm en de roedeverdeling van de ramen meet 4 keer 11 centimeter. De vitrines op de afdeling kunstnijverheid zijn ook een veelvoud van 11 cm, waardoor een harmonieus geheel ontstaat. Oogt het gebouw aan de buitenkant sober, binnen is het verrassend anders door het gebruik van luxe materialen en rijke decoratieve meubels.

Kunstmuseum Den Haag

Luxe

De erezaal boven voor beeldende kunst is extra luxueus ingericht met deuren en kozijnen van gebronsd messing. Opvallend zijn de lambrisering van eikenhout en de kostbare marmeren vloerplaten. Er is veel kleurig tegelwerk, dat verwijst naar de sprookjesachtige wereld van het Oosten. De groen- en goudgekleurd omrande tegelroosters van de heteluchtverwarming versterken dit effect.

In elke ruimte schijnt natuurlijk daglicht, voor die tijd iets nieuws. Op de bovenetage zorgt Berlage voor hoog invallend zij- en bovenlicht, dat getemperd kan worden. Er is een verlaagd, glazen plafond, waardoor het zacht binnenvallende daglicht bijdraagt aan een intieme sfeer. Beneden valt het licht binnen via ramen aan de bovenkant van de wanden. Daarnaast ontwerpt Berlage in de gevels aan de vijverkant en de binnentuin ingenieuze wandvitruines die ook daglicht vangen. Hij ontwerpt een systeem met metalen lamellen, zodat het licht bij verschillende weersomstandigheden kan worden geregeld.

Bijzonder is ook dat er in het gebouw een museumrestaurant komt. Een 'ongewenste frivoliteit', vindt de gemeentelijke begeleidingscommissie. Maar Berlage houdt voet bij stuk, bezoekers moeten de mogelijkheid van een rustmoment kennen: het restaurant komt er!

Het is Berlages laatste werk. Nog voor het museum opgeleverd wordt, sterft Berlage in 1934. Het is nog steeds een van de modernste en mooiste museumgebouwen van Europa.

Anne-Marie Cornelissen

Ook dit jaar kunnen we rekenen op een gulle sponsorbijdrage van Van Kruijsdijk notarissen. Daarvoor onze hartelijke dank.

Museum Jan Heestershuis

Pompstraat 17, 5481 BL Schijndel

Tel: 073-54 92276

Check voor uw bezoek website www.museumjanheestershuis.nl voor de meest recente informatie over openingstijden.

Jan Heesters; Kees Bol schildert in atelier Heesters; 1944

Tot en met 14 januari in het Museum Jan Heestershuis

**KEES BOL
TERUG IN HET HEESTERSHUIS**

Meer over deze expositie in deze Vriendenbrief. Bij de tentoonstelling is een catalogus verschenen, geschreven door Jan Geerts. Deze is tijdens de expositie verkrijgbaar bij de balie van het museum.

Van **26 september tot 26 november** in de **Beeldentuin** de expositie

Waar ben ik thuis?

In de tuin van het Heestershuis staat de vraag **Waar ben ik thuis?** centraal, letterlijk en figuurlijk.

De exposanten zijn:

Jeroen van Lente, William van Lith, Merel Zonneveld, Eva van Wenum, Lynn Salentijn, Larissa Esvelt.

